

سند تحول و پیشرفت روستای قاسم آباد

شهرستان رفسنجان، استان کرمان

(متن پیشنهادی)

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی کرمان

مرکز مطالعات و پژوهش های اقتصادی

فهرست

۱. شناسنامه و معرفی اولیه روستا.....	۴
۱-۱. موقعیت جغرافیایی و جایگاه روستا.....	۴
۱-۲. جمعیت و روند جمعیتی.....	۴
۱-۳. اقلیم و ویژگی‌های طبیعی.....	۵
۱-۴. اقتصاد و معیشت روستا.....	۶
۱-۵. وضعیت زیرساخت‌ها و خدمات عمومی.....	۷
۲. سرمایه‌های روستای قاسم‌آباد.....	۸
۲-۱. جدول فهرست سرمایه‌های روستا.....	۸
۲-۲. سرمایه انسانی؛ نیروی محرک توسعه و نوآوری.....	۹
۲-۳. سرمایه طبیعی؛ پسته، آب، دام و صنعت اسب.....	۹
۲-۴. سرمایه فیزیکی؛ مجموعه تاریخی، اماکن مذهبی، ورزشی و اقامتی.....	۱۱
۲-۵. سرمایه نهادی؛ ظرفیت هماهنگی و پشتیبانی محلی.....	۱۲
۲-۶. سرمایه اجتماعی؛ خیرین، مشارکت مذهبی و شبکه فعالان محلی.....	۱۳
۲-۷. سرمایه فرهنگی؛ آیین، تعزیه، امامزاده و حافظه جمعی روستا.....	۱۴
۲-۸. سرمایه مالی؛ پسته، فرآوری، صنعت اسب و بوم‌گردی.....	۱۶
۳. تحلیل SWOT روستای قاسم‌آباد.....	۱۷
۳-۱. نقاط قوت.....	۱۷
۳-۲. نقاط ضعف.....	۱۸
۳-۳. فرصت‌ها.....	۱۸
۳-۴. تهدیدها.....	۱۹
۴. پیشران تحول و پیشرفت روستا: گردشگری یکپارچه قاسم‌آباد.....	۱۹
۴-۱. تعریف پیشران.....	۱۹
۴-۲. چرا گردشگری یکپارچه؟.....	۲۰
۵. بسته اقدامات پیشنهادی برای تحقق گردشگری یکپارچه قاسم‌آباد.....	۲۰
۵-۱. سامان‌دهی نهادی مجموعه تاریخی حاج‌آقا علی.....	۲۰
۵-۲. طراحی بسته گردشگری قاسم‌آباد.....	۲۱
۵-۳. معرفی حرفه‌ای آیین‌های مذهبی.....	۲۱
۵-۴. توسعه رویدادهای مرتبط با صنعت اسب.....	۲۱

۵-۵. پیوند فروش محصولات محلی با جریان گردشگر.....	۲۳
۵-۶. فعال کردن کانون پیشرفت برای هماهنگی بازیگران.....	۲۳
۵-۷. مدیریت حضور اتباع و کاهش چالش‌های حاشیه‌نشینی.....	۲۳
۶. برنامه اجرایی پیشنهادی.....	۲۴
۶-۱. اقدامات کوتاه‌مدت؛ سال اول.....	۲۴
۶-۲. اقدامات میان‌مدت؛ سال دوم و سوم.....	۲۴
۶-۳. اقدامات بلندمدت؛ سال چهارم و پنجم.....	۲۴
۷. کانون تحول و پیشرفت روستای قاسم‌آباد.....	۲۵
جمع‌بندی.....	۲۶

۱. شناسنامه و معرفی اولیه روستا

۱-۱. موقعیت جغرافیایی و جایگاه روستا

قاسم‌آباد در استان کرمان، شهرستان رفسنجان قرار دارد و فاصله آن تا شهر رفسنجان حدود ۵ کیلومتر است. این فاصله کم، برای آینده روستا اهمیت زیادی دارد. نزدیکی به رفسنجان یعنی دسترسی سریع به بازار شهری، خدمات اداری، درمانی، آموزشی، گردشگران شهری، سرمایه‌گذاران محلی و مسیرهای ارتباطی. در واقع قاسم‌آباد می‌تواند هم هویت روستایی خود را حفظ کند و هم از ظرفیت شهر نزدیک برای توسعه استفاده کند.

این موقعیت باعث می‌شود که قاسم‌آباد برای گردشگری نیم‌روزه و یک‌روزه بسیار مناسب باشد. بسیاری از گردشگران یا شهروندان رفسنجان ممکن است برای بازدید کوتاه، حضور در مراسم آیینی، استفاده از بوم‌گردی، دیدن مجموعه تاریخی حاج‌آقا علی، تجربه اسب‌سواری یا خرید محصولات محلی به قاسم‌آباد مراجعه کنند. بنابراین نزدیکی به شهر، یک سرمایه پنهان است که باید در طراحی برنامه توسعه روستا جدی گرفته شود.

در بسیاری از روستاها، مشکل اصلی آن است که فاصله زیاد از بازار باعث می‌شود حتی دارایی‌های خوب نیز به درآمد تبدیل نشوند. قاسم‌آباد از این نظر یک امتیاز مهم دارد: بازار نزدیک است. اما بازار نزدیک فقط زمانی به فرصت تبدیل می‌شود که روستا بتواند خود را درست معرفی کند، خدمات قابل قبول ارائه دهد و گردشگر یا مشتری را با تجربه‌ای منظم، جذاب و قابل اعتماد روبه‌رو سازد.

۱-۲. جمعیت و روند جمعیتی

جمعیت فعلی قاسم‌آباد حدود ۴۵۰۰ نفر اعلام شده و جمعیت فعلی بسیار بیشتر است. این وضعیت نشان می‌دهد که قاسم‌آباد برخلاف بسیاری از روستاهای در معرض تخلیه، هنوز از توان نگهداشت جمعیت برخوردار است و حتی در مقایسه با گذشته، سطح جمعیتی قابل توجهی دارد. قاسم‌آباد مرکز دهستان بوده و ۱۳ روستای پیرامونی با جمعیتی بیش از ۳۰ هزار نفر را پوشش می‌دهد.

جمعیت برای یک روستا ظرفیت مهمی است. چنین جمعیتی یعنی روستا می‌تواند نیروی انسانی، بازار محلی، مشارکت اجتماعی، گروه‌های ورزشی، فعالیت‌های مذهبی، کسب‌وکارهای کوچک و ساختارهای محلی نسبتاً فعال داشته باشد. اما جمعیت بالا به تنهایی کافی نیست. اگر اشتغال، امید، کیفیت خدمات، مشارکت جوانان و فرصت اقتصادی ایجاد نشود، حتی روستاهای پرجمعیت نیز ممکن است در بلندمدت با کاهش انگیزه و مهاجرت نسل جوان روبه‌رو شوند.

از این رو، هدف سند تحول قاسم آباد باید این باشد که جمعیت روستا فقط حفظ نشود، بلکه به سرمایه فعال توسعه تبدیل شود. جوانان باید در گردشگری، ورزش، صنعت اسب، خدمات محلی، تولید محتوا، راهنمایی گردشگران، فروش محصولات و مدیریت رویدادها نقش بگیرند. زنان باید در کسب و کارهای خانگی، عرضه محصولات محلی، صنایع دستی، خدمات گردشگری و فعالیتهای اجتماعی دیده شوند. معتمدان، خیرین، روحانیون، کارآفرینان و فعالان اقتصادی باید در قالب کانون پیشرفت، مسیر توسعه را هدایت کنند.

۱-۳. اقلیم و ویژگی‌های طبیعی

اقلیم غالب قاسم آباد گرم و خشک است. این اقلیم از یک سو محدودیتهایی برای منابع آب و کشاورزی ایجاد می‌کند و از سوی دیگر، با هویت منطقه رفسنجان و اقتصاد پسته پیوند دارد. کشاورزی در چنین اقلیمی نیازمند مدیریت دقیق آب، افزایش بهره‌وری، حرکت به سمت ارزش افزوده و پرهیز از خام‌فروشی است. نزدیکی به دهستان دره‌دران و روستای گردشگری دره‌در، مزیت مهم گردشگری طبیعی و کوهستانی برای روستا ایجاد کرده است.

قاسم آباد دارای زمین‌های زیر کشت پسته است؛ در اطلاعات سرمایه‌ای، حدود ۴۰۰ هکتار زمین زیر پسته ذکر شده و در بخش سرمایه منتخب نیز به حدود ۳۰۰ هکتار زیر کشت پسته اشاره شده است. این اختلاف عددی نشان می‌دهد که در نسخه اجرایی سند بهتر است آمار دقیق با منابع محلی نهایی شود، اما در هر صورت روشن است که پسته یکی از پایه‌های اقتصادی روستاست. وجود تلمبه‌های فعال و قنات‌ها نیز نشان می‌دهد که منابع آب و نظام سنتی/محلی آبیاری همچنان در اقتصاد روستا اهمیت دارند.

در اقلیم گرم و خشک، گردشگری نیز باید هوشمندانه طراحی شود. رویدادهای مذهبی، تاریخی و اسب‌سواری می‌توانند در زمان‌های مناسب سال برگزار شوند. بوم‌گردی باید با معماری سازگار، سایه، حیاط، آب‌نما، فضای سنتی و تجربه فرهنگی همراه شود. همچنین محصولات محلی مانند پسته، عرقیات و دمنوش می‌توانند بخشی از تجربه گردشگر باشند.

تصویر ۱: نمای عمومی روستای قاسم آباد

۱-۴. اقتصاد و معیشت روستا

اقتصاد قاسم آباد بر پایه کشاورزی، دامپروری و برخی فعالیت‌های خاص محلی شکل گرفته است. شغل غالب مردان کشاورزی و دامپروری است و زنان عمدتاً خانه‌دار بوده و در فعالیت‌های کشاورزی نیز مشارکت دارند. محصول اصلی کشاورزی روستا پسته است و منبع اصلی درآمد خانوارها کشاورزی اعلام شده است. البته بیش از ۵۰ خانوار در پرورش گوسفند فعالیت داشته و حدود ۱۵۰۰ رأس دام سبک در روستا وجود دارد.

با این حال، قاسم آباد فقط به کشاورزی سنتی محدود نیست. وجود ۵ ترمینال ضبط و فرآوری پسته، کارگاه دمنوش، کارخانه آقای رضایی در حوزه ساخت دستگاه‌های فرآوری پسته با صادرات به ۱۰ کشور جهان، علاوه بر ترمینال‌های فرآوری، ۲ کارگاه شور و برشته‌کردن پسته و ۳ کارگاه بسته‌بندی پسته و همچنین ظرفیت صنعت اسب، نشان می‌دهد که اقتصاد روستا می‌تواند از سطح تولید خام فراتر برود. این نکته بسیار مهم است؛ زیرا آینده روستاهایی مانند قاسم آباد در این نیست که فقط محصول تولید کنند، بلکه باید بتوانند زنجیره ارزش ایجاد کنند.

پسته اگر فقط به صورت خام فروخته شود، بخشی از ارزش افزوده خود را از دست می‌دهد. اما اگر فرآوری، بسته‌بندی، برندسازی، فروش مستقیم، گردشگری کشاورزی و فناوری‌های مرتبط با فرآوری پسته در قاسم آباد تقویت شود، پسته می‌تواند به یک دارایی توسعه‌ای تبدیل شود. وجود کارخانه ساخت دستگاه‌های فرآوری پسته در روستا، یک مزیت بسیار خاص است؛ زیرا نشان می‌دهد قاسم آباد فقط مصرف‌کننده فناوری نیست، بلکه می‌تواند در حوزه فناوری فرآوری کشاورزی نیز حرفی برای گفتن داشته باشد.

صنعت اسب نیز ظرفیت اقتصادی مهمی دارد. در اطلاعات پایه به حدود ۱۰۰۰ رأس اسب، نژاد برتر، ثبت نژاد، وجود متخصصان اسب، دامپزشکی، تولید لوازم اسب، آزمایشگاه اسب و حتی فریز کردن اسپرم اسب اشاره شده است. این سطح از فعالیت، برای یک روستا ظرفیت کاملاً ویژه‌ای است و می‌تواند در صورت سازمان‌دهی، قاسم‌آباد را به یکی از کانون‌های منطقه‌ای صنعت اسب، سوارکاری، رویدادهای نمایشی و گردشگری تخصصی تبدیل کند.

۱-۵. وضعیت زیرساخت‌ها و خدمات عمومی

قاسم‌آباد از نظر خدمات عمومی دارای دو خانه بهداشت و یک درمانگاه است. در حوزه ورزشی، روستا دارای زمین چمن مصنوعی، سالن ورزشی و باشگاه پرورش اندام است. همچنین ورزش‌هایی مانند کاراته، بدن‌سازی و اسب‌سواری در روستا فعال هستند. وجود چنین زیرساخت‌هایی برای کیفیت زندگی، نشاط اجتماعی و جذب جوانان اهمیت دارد.

مدارس در تمامی مقاطع تحصیلی و هنرستان فنی‌وحرفه‌ای در روستا فعال هستند. دو رستوران فعال، ۸ سوئیت اقامتی و ظرفیت اقامت حدود ۴۰ نفر در مجموعه حاج‌آقا علی وجود دارد. مرکز مخابرات و اتفاقات اداره گاز حومه شرقی رفسنجان در قاسم‌آباد مستقر است.

در حوزه مذهبی، روستا دارای چهار مسجد، دو تکیه و یک امامزاده اصیل با شجره‌نامه است. این ظرفیت مذهبی، به‌ویژه در کنار مراسم عاشورا و تعزیه تاریخی، بخش مهمی از هویت قاسم‌آباد را تشکیل می‌دهد. وجود ۱۴ شهید در گلزار شهدای روستا نیز سرمایه معنوی و هویتی مهمی است.

از نظر نهادی، قاسم‌آباد پاسگاه انتظامی ندارد، اما حوزه سیدالشهدا و دو پایگاه دارد. همچنین پست‌بانک در روستا فعال است. وجود دو بوم‌گردی فعال، ظرفیت بسیار مهمی برای گردشگری روستاست. بوم‌گردی‌ها می‌توانند در آینده به محل اقامت، روایت، فروش محصول و تجربه فرهنگی تبدیل شوند.

زیرساخت‌های روستا باید در مسیر پیش‌ران اصلی، یعنی گردشگری یکپارچه، بازتعریف شوند. خانه‌های بهداشت و درمانگاه برای مدیریت مراسم پرجمعیت اهمیت دارند. سالن ورزشی و زمین چمن می‌توانند به رویدادهای ورزشی و جوانان کمک کنند. مساجد و تکایا محور آیین مذهبی هستند. بوم‌گردی‌ها پایگاه پذیرش گردشگرند. ترمینال‌های پسته و کارخانه فرآوری می‌توانند به گردشگری صنعتی و کشاورزی وصل شوند. بنابراین زیرساخت‌ها نباید جدا از هم دیده شوند؛ باید در یک مدل منسجم توسعه محلی قرار گیرند.

۲. سرمایه‌های روستای قاسم‌آباد

سرمایه‌های قاسم‌آباد بسیار متنوع‌اند. این روستا از نظر انسانی، طبیعی، فیزیکی، نهادی، اجتماعی، فرهنگی و مالی دارایی‌های قابل توجهی دارد. اما مسئله اصلی این است که این سرمایه‌ها هنوز به شکل کامل و منسجم به هم پیوند نخورده‌اند. سند تحول باید این سرمایه‌ها را از حالت پراکنده خارج کند و آن‌ها را در مسیر یک هدف مشترک قرار دهد: ساختن قاسم‌آباد به عنوان مقصد گردشگری یکپارچه تاریخی، آیینی، کشاورزی و اسب‌محور در نزدیکی رفسنجان.

۲-۱. جدول فهرست سرمایه‌های روستا

نوع سرمایه	مصادیق اصلی در قاسم‌آباد	نقش بالقوه در توسعه روستا
سرمایه انسانی	برادران رضایی و کارخانه دستگاه‌های فرآوری پسته، آقای موسوی خیر مدرسه‌ساز، یدالله جهانی و حاج عباس صاحب‌الزمانی در حوزه مذهبی، وجود پیشکسوتان ملی صنعت اسب، روحانیون مستقر، ورزشکاران کاراته و بدن‌سازی	مدیریت، کارآفرینی، نوآوری، خیرخواهی، هدایت فرهنگی، ورزش، تخصص صنعت اسب و انتقال تجربه
سرمایه طبیعی	۳۰۰ تا ۴۰۰ هکتار زمین زیر کشت پسته، دامداری متوسط، حدود ۱۰۰۰ رأس اسب، ظرفیت دامپزشکی و آزمایشگاه اسب، ۴ تا ۵ تلمبه فعال، ۳ قنات	پایه اقتصاد کشاورزی، صنعت اسب، گردشگری کشاورزی، تولید پسته و توسعه زنجیره ارزش
سرمایه فیزیکی	مجموعه حاج‌آقا علی شامل مسجد، بازار، آب‌انبار، حمام و کاروانسرا، میدان گلدسته، سالن ورزشی، چمن مصنوعی، باشگاه پرورش اندام، مساجد، تکایا، امامزاده، بوم‌گردی‌ها	زیرساخت گردشگری تاریخی، مذهبی، ورزشی، اقامتی و خدمات محلی
سرمایه نهادی	شورای اسلامی، دهیاری، پست‌بانک، حوزه سیدالشهدا، دو پایگاه، خانه‌های بهداشت، درمانگاه، کانون‌های مسجد، بوم‌گردی‌های فعال	هماهنگی توسعه، خدمات عمومی، پشتیبانی مالی، فرهنگی و اجتماعی
سرمایه اجتماعی	خیرین محلی، خیریه امام حسن مجتبی، فعالان بانوان، مخترعان محلی، مشارکت مردمی در مراسم مذهبی، شبکه فعالان روستا	اعتماد اجتماعی، مشارکت، تأمین منابع محلی، پشتیبانی از رویدادها و پروژه‌ها
سرمایه فرهنگی	تعمیرات تاریخی، مراسم بزرگ عاشورا، امامزاده ابراهیم با قدمت ۶۰۰ ساله، گروه تواشیح، گروه سرود، کانون‌های مسجد، گلزار شهدا	هویت مذهبی، گردشگری آیینی، انتقال فرهنگ، جذب زائر و گردشگر
سرمایه مالی	۵ ترمینال ضبط و فرآوری پسته، کارخانه ساخت دستگاه‌های فرآوری پسته با صادرات به ۱۰ کشور، کارگاه دمنوش، صنعت اسب، بوم‌گردی‌ها	ایجاد ارزش افزوده، اشتغال، فروش محصولات

۲-۲. سرمایه انسانی؛ نیروی محرک توسعه و نوآوری

سرمایه انسانی قاسم‌آباد یکی از مهم‌ترین مزیت‌های آن است. در اطلاعات روستا، به افراد و گروه‌هایی اشاره شده که هر یک می‌توانند در مسیر تحول نقش مشخصی ایفا کنند. برادران رضایی با فعالیت در حوزه ساخت دستگاه‌های مرتبط با فرآوری پسته و صادرات به ۱۰ کشور جهان، نمونه‌ای از کارآفرینی و نوآوری صنعتی در یک محیط روستایی هستند. این موضوع بسیار ارزشمند است؛ زیرا نشان می‌دهد قاسم‌آباد فقط ظرفیت کشاورزی ندارد، بلکه توان تبدیل دانش فنی و تجربه محلی به محصول صنعتی و صادراتی را نیز دارد.

در کنار این ظرفیت صنعتی، خیرین محلی مانند آقای موسوی خیر مدرسه‌ساز و چهره‌های مذهبی و اجتماعی مانند یدالله جهانی، حاج عباس صاحب‌الزمانی و دیگر فعالان مراسم عاشورا، نشان‌دهنده وجود سرمایه انسانی متعهد و اثرگذار در حوزه اجتماعی و فرهنگی است. توسعه روستا بدون چنین افرادی ممکن نیست؛ زیرا طرح‌های محلی زمانی موفق می‌شوند که پشتوانه اعتماد، اعتبار اجتماعی و پیگیری مستمر داشته باشند.

در حوزه ورزش و جوانان، وجود ورزشکاران و ظرفیت‌هایی مانند اسب‌سواری، کاراته، بدن‌سازی، زمین چمن مصنوعی و سالن ورزشی اهمیت دارد. همچنین حضور سه روحانی مستقر، ظرفیت فرهنگی و اجتماعی روستا را تقویت می‌کند و می‌تواند در مدیریت آیین‌ها، کاهش آسیب‌های اجتماعی، آموزش عمومی و ایجاد همبستگی محلی مؤثر باشد.

سرمایه انسانی قاسم‌آباد باید از حالت فردمحور به ساختارمحور تبدیل شود. یعنی افراد اثرگذار باید در قالب کانون پیشرفت، کمیته‌های تخصصی و برنامه‌های مشخص فعالیت کنند. برای مثال، کارآفرینان حوزه پسته می‌توانند کمیته اقتصاد و فناوری کشاورزی را پشتیبانی کنند. فعالان اسب می‌توانند کمیته صنعت اسب و رویدادهای سوارکاری را شکل دهند. روحانیون و فعالان مذهبی می‌توانند کمیته آیین و گردشگری مذهبی را هدایت کنند. فعالان بانوان می‌توانند محور کسب‌وکارهای خانگی، فروش محصولات محلی و خدمات گردشگری باشند.

۲-۳. سرمایه طبیعی؛ پسته، آب، دام و صنعت اسب

سرمایه طبیعی قاسم‌آباد چند وجه مهم دارد. نخستین وجه آن، زمین‌های زیر کشت پسته است. پسته برای منطقه رفسنجان فقط یک محصول کشاورزی نیست؛ بخشی از هویت اقتصادی و اجتماعی منطقه است. قاسم‌آباد نیز در همین بستر قرار دارد و با داشتن صدها هکتار زمین زیر کشت پسته، از این مزیت منطقه‌ای برخوردار است.

اما پسته در قاسم‌آباد باید فراتر از تولید خام دیده شود. اگر روستا فقط تولیدکننده پسته باشد، ارزش افزوده اصلی ممکن است در فرآوری، بسته‌بندی، تجارت و صادرات بیرون از روستا شکل بگیرد. اما قاسم‌آباد مزیتی دارد که بسیاری از روستاهای پسته‌خیز ندارند: وجود ترمینال‌های ضبط و فرآوری پسته و کارخانه تولید دستگاه‌های فرآوری. این یعنی امکان اتصال کشاورزی به صنعت، و صنعت به برند روستا وجود دارد.

منابع آب نیز بخش مهمی از سرمایه طبیعی‌اند. در اطلاعات روستا به تلمبه‌های فعال و قنات‌ها اشاره شده است. در اقلیم گرم و خشک، مدیریت آب تعیین‌کننده آینده کشاورزی است. بنابراین توسعه قاسم‌آباد باید به سمت افزایش بهره‌وری آب، کاهش هدررفت، ارتقای روش‌های آبیاری، مدیریت کیفیت آب و افزایش ارزش افزوده هر واحد آب حرکت کند. اشاره به تلخی آب در چالش‌های کشاورزی نیز نشان می‌دهد که مسئله آب فقط کمیت نیست، بلکه کیفیت آن نیز اهمیت دارد.

دامداری در قاسم‌آباد در سطح متوسط قرار دارد، اما بخش خاص‌تر سرمایه طبیعی و زیستی روستا، صنعت اسب است. وجود حدود ۱۰۰۰ رأس اسب، نژاد برتر، ثبت نژاد، تخصص دامپزشکی، تولید لوازم اسب، فعالیت‌های مرتبط با بیماری اسب و حتی آزمایشگاه و فریز کردن اسپرم اسب، نشان می‌دهد که قاسم‌آباد در این حوزه ظرفیت کم‌نظیری دارد. این ظرفیت می‌تواند به چند مسیر توسعه متصل شود: باشگاه‌های اسب‌سواری، رویداد شو سواره، گردشگری اسب، آموزش سوارکاری، خدمات دامپزشکی تخصصی، فروش لوازم، معرفی نژاد و حتی برند روستایی مبتنی بر اسب. البته لازم به ذکر است پیست استاندارد کورس سوارکاری کشور با قدمت حدود ۴۰ سال و باشگاه تخصصی پرش با اسب در روستا فعال است.

تصویر ۲: مزارع پسته قاسم‌آباد

۲-۴. سرمایه فیزیکی؛ مجموعه تاریخی، اماکن مذهبی، ورزشی و اقامتی

سرمایه فیزیکی قاسم‌آباد بسیار ارزشمند است، به‌ویژه به دلیل وجود مجموعه تاریخی حاج‌آقا علی. این مجموعه شامل مسجد، بازار، آب‌انبار، حمام و کاروانسراست و یکی از پایه‌های اصلی گردشگری قاسم‌آباد محسوب می‌شود. چنین مجموعه‌ای اگر به‌درستی مرمت، روایت‌پردازی، مسیرگذاری و مدیریت شود، می‌تواند قاسم‌آباد را به مقصد گردشگری تاریخی در نزدیکی رفسنجان تبدیل کند. بازارچه صنایع دستی فعال به‌ویژه با مشارکت بانوان از ظرفیت‌های مهم گردشگری است. همچنین وجود خانه کشاورزی، اتحادیه روستایی، شرکت نفت و خانه فرهنگ روستایی از بناهای شاخص دوره پهلوی هستند.

مجموعه تاریخی فقط یک بنای قدیمی نیست؛ یک روایت است. گردشگر باید بداند حاج‌آقا علی که بوده، این مجموعه چه نقشی در تاریخ منطقه داشته، بازار و حمام و آب‌انبار چگونه کار می‌کرده‌اند، و این بنا چه نسبتی با زندگی مردم امروز قاسم‌آباد دارد. اگر این روایت ساخته نشود، گردشگر فقط چند دیوار و بنا می‌بیند. اما اگر روایت حرفه‌ای وجود داشته باشد، مجموعه تاریخی به تجربه فرهنگی تبدیل می‌شود.

میدان گلدسته نیز می‌تواند به عنوان یکی از نشانه‌های کالبدی و هویتی روستا در طراحی مسیر گردشگری مورد توجه قرار گیرد. مساجد، تکایا و امامزاده اصیل با شجره‌نامه نیز زیرساخت‌های

مذهبی و فرهنگی مهمی هستند. وجود چهار مسجد، دو تکیه و یک امامزاده نشان می‌دهد که قاسم‌آباد از نظر فضاهای دینی و آیینی غنی است.

در حوزه ورزشی، وجود سالن ورزشی توپی، زمین چمن مصنوعی و باشگاه پرورش اندام، ظرفیت خوبی برای فعالیت جوانان و برگزاری رویدادهای محلی است. این زیرساخت‌ها می‌توانند با برنامه‌ریزی، به ابزار نشاط اجتماعی و حتی جذب مخاطب از روستاهای اطراف تبدیل شوند.

دو بوم‌گردی فعال نیز یکی از سرمایه‌های فیزیکی مهم قاسم‌آباد هستند. گردشگری بدون امکان اقامت، پذیرایی و تجربه محلی محدود می‌ماند. بوم‌گردی‌ها می‌توانند به نقطه اتصال مجموعه تاریخی، مراسم مذهبی، پسته، اسب و محصولات محلی تبدیل شوند. اگر گردشگری یکپارچه قاسم‌آباد جدی گرفته شود، بوم‌گردی‌ها باید به پایگاه روایت و میزبانی تبدیل شوند.

تصویر ۳: مجموعه تاریخی حاج‌آقا علی

۵-۲. سرمایه نهادی؛ ظرفیت هماهنگی و پشتیبانی محلی

سرمایه نهادی قاسم‌آباد شامل شورای اسلامی، دهیاری، پست‌بانک، حوزه سیدالشهدا، دو پایگاه، خانه‌های بهداشت، درمانگاه، کانون‌های مسجد و بوم‌گردی‌های فعال است. در عین حال، نبود پاسگاه انتظامی نیز در اطلاعات روستا ذکر شده که در برخی رویدادهای بزرگ، به‌ویژه مراسم عاشورا و حضور جمعیت گسترده، می‌تواند یک چالش مدیریتی باشد.

برای توسعه قاسم‌آباد، نهادهای محلی باید از حالت خدماتی صرف خارج شوند و نقش توسعه‌ای بگیرند. شورای اسلامی و دهیاری باید هماهنگ‌کننده اصلی اجرای سند باشند. پست‌بانک می‌تواند در تأمین مالی خرد، خدمات بانکی و حمایت از کسب‌وکارهای کوچک نقش داشته باشد. نهادهای مذهبی و کانون‌های مسجد می‌توانند در مدیریت رویدادهای آیینی، فعالیت‌های فرهنگی و مشارکت جوانان مؤثر باشند. خانه‌های بهداشت و درمانگاه نیز برای پشتیبانی از گردشگری آیینی و رویدادهای پرجمعیت اهمیت دارند.

یکی از نیازهای مهم قاسم‌آباد، هماهنگی نهادی در حوزه مجموعه تاریخی است. در اطلاعات روستا، به مشکلات نهادی با اوقاف و بازسازی بازار با میراث اشاره شده است. این مسئله نشان می‌دهد که توسعه گردشگری قاسم‌آباد فقط به خواست مردم وابسته نیست، بلکه نیازمند حل مسائل میان‌نهادی است. اگر اوقاف، میراث فرهنگی، دهیاری، شورا، نماینده شهرستان، فعالان محلی و مردم در یک مسیر مشترک قرار نگیرند، مجموعه تاریخی نمی‌تواند به‌طور کامل در خدمت توسعه روستا قرار گیرد.

بنابراین یکی از اقدامات اصلی سند باید ایجاد «کارگروه سامان‌دهی گردشگری و میراث قاسم‌آباد» باشد؛ کارگروهی که مسئله مالکیت، مرمت، بهره‌برداری، مسیر گردشگر، امنیت، خدمات، درآمدزایی و مشارکت محلی را روشن کند.

۲-۶. سرمایه اجتماعی؛ خیرین، مشارکت مذهبی و شبکه فعالان محلی

سرمایه اجتماعی قاسم‌آباد قابل توجه است. وجود خیرین، فعالان مذهبی، گروه‌های فرهنگی، خیریه امام حسن مجتبی، فعالان بانوان، مخترعان محلی و مشارکت گسترده مردم در مراسم مذهبی، نشان می‌دهد که روستا از شبکه اجتماعی زنده و اثرگذار برخوردار است.

مراسم عاشورا در قاسم‌آباد با حضور گسترده مردم و مهمانان از استان و خارج استان برگزار می‌شود. بر اساس اطلاعات موجود، این مراسم می‌تواند تا حدود ۵۰ هزار نفر مهمان جذب کند. چنین ظرفیتی برای یک روستا بسیار بزرگ است. اما حضور جمعیت بزرگ، هم فرصت است و هم مسئولیت. فرصت از این جهت که قاسم‌آباد در یک بازه زمانی خاص، در کانون توجه قرار می‌گیرد و می‌تواند فرهنگ، محصولات، میزبانی و هویت خود را معرفی کند. مسئولیت از این جهت که امنیت، خدمات رفاهی، بهداشت، ترافیک، پارکینگ، پذیرایی، نظم و مدیریت جمعیت باید به‌درستی انجام شود.

خیریه امام حسن مجتبی در اطلاعات روستا «خیلی فعال نیست» توصیف شده است. این موضوع نشان می‌دهد که ظرفیت خیریه‌ای وجود دارد اما نیازمند فعال‌سازی مجدد است. خیریه در قاسم‌آباد می‌تواند فراتر از کمک معیشتی عمل کند و در توانمندسازی، حمایت از کسب‌وکارهای کوچک، پشتیبانی از بانوان، کمک به خدمات مراسم و تجهیز زیرساخت‌های گردشگری نقش بگیرد.

حضور خانم یکتا مرتضوی به عنوان کارآفرین حوزه بانوان نیز ظرفیت مهمی است. گردشگری یکپارچه بدون حضور زنان کامل نمی‌شود. زنان می‌توانند در تولید محصولات محلی، صنایع دستی، بسته‌بندی پسته، دمنوش، خوراکی‌های محلی، خدمات بوم‌گردی، راهنمایی فرهنگی و بازارچه‌های روستایی نقش‌آفرینی کنند.

۲-۷. سرمایه فرهنگی؛ آیین، تعزیه، امامزاده و حافظه جمعی روستا

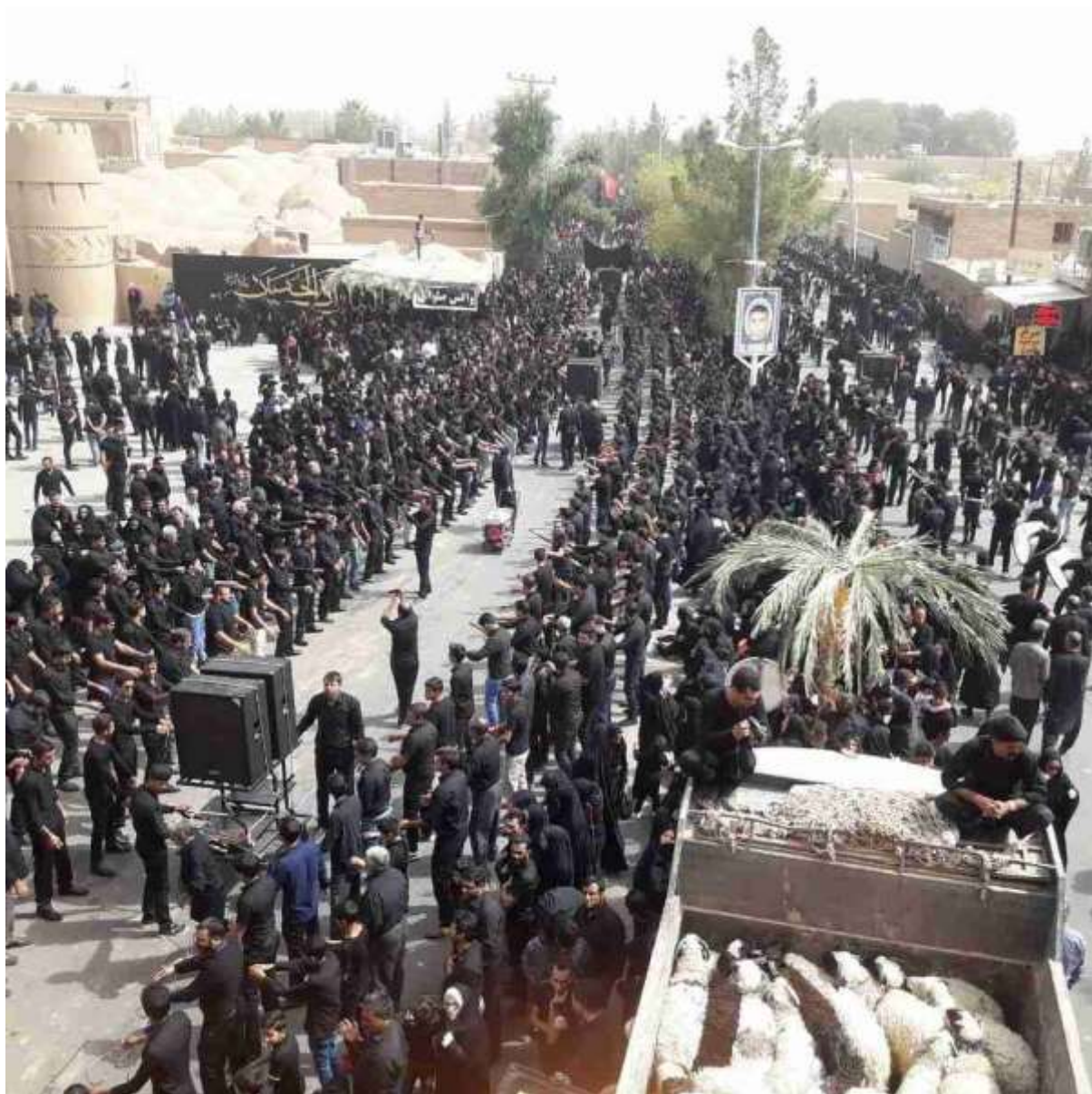
سرمایه فرهنگی قاسم‌آباد یکی از شاخص‌ترین دارایی‌های آن است. مراسم عاشورا، تعزیه تاریخی، امامزاده ابراهیم با قدمت ۶۰۰ ساله، گروه تواشیح، گروه سرود، دو کانون مسجد و گلزار شهدای روستا، همه نشان‌دهنده یک هویت مذهبی و فرهنگی عمیق هستند.

تعزیه تاریخی و مراسم بزرگ عاشورا می‌تواند قاسم‌آباد را به مقصد گردشگری آیینی تبدیل کند؛ البته باید توجه داشت که گردشگری مذهبی نباید شأن آیین را کاهش دهد. هدف این نیست که مراسم به نمایش تجاری تبدیل شود؛ بلکه هدف این است که اصالت مراسم حفظ شود و در کنار آن، مدیریت میزبانی، معرفی فرهنگی، خدمات رفاهی و مستندسازی حرفه‌ای انجام گیرد.

آیین‌های مذهبی بزرگ اگر درست مدیریت شوند، می‌توانند چند اثر مهم داشته باشند: تقویت هویت محلی، جذب زائر و گردشگر، ایجاد بازار موقت محصولات محلی، افزایش انسجام اجتماعی، معرفی روستا در رسانه‌ها و انتقال میراث فرهنگی به نسل جوان. اما اگر مدیریت نشوند، ممکن است به فشار بر زیرساخت، بی‌نظمی، نارضایتی مهمانان و فرسودگی نیروهای محلی منجر شوند.

گروه تواشیح و گروه سرود نیز برای فعالیت‌های فرهنگی جوانان اهمیت دارند. این گروه‌ها می‌توانند در جشنواره‌ها، مراسم، تولید محتوای فرهنگی و معرفی روستا نقش داشته باشند. همچنین ۱۴ شهید روستا در گلزار شهدا، سرمایه معنوی مهمی هستند که باید در روایت هویتی قاسم‌آباد دیده شوند.

تصویر ۴: مراسم عاشورا تعزیه

۲-۸. سرمایه مالی؛ پسته، فرآوری، صنعت اسب و بوم‌گردی

سرمایه مالی قاسم‌آباد در چند حوزه اصلی قابل شناسایی است. نخست، کشاورزی پسته و ترمینال‌های ضبط و فرآوری پسته. وجود ۵ ترمینال ضبط و فرآوری پسته نشان می‌دهد که بخشی از زنجیره ارزش در خود روستا یا اطراف آن فعال است. این ظرفیت باید تقویت شود تا قاسم‌آباد فقط محل تولید نباشد، بلکه محل فرآوری، بسته‌بندی و فروش نیز باشد.

دوم، کارخانه ساخت دستگاه‌های فرآوری پسته با صادرات به ۱۰ کشور جهان است. این دارایی فقط یک کسب‌وکار نیست؛ یک نماد توسعه فناوریانه در روستاست. اگر در سند تحول به‌درستی برجسته شود، می‌تواند نشان دهد که قاسم‌آباد ظرفیت پیوند کشاورزی و فناوری را دارد. حتی می‌توان بازدیدهای تخصصی، روایت کارآفرینی، آموزش فنی و معرفی این کارخانه را در بسته گردشگری صنعتی-کشاورزی روستا قرار داد.

سوم، صنعت اسب است. اگر حدود ۱۰۰۰ رأس اسب و باشگاه‌ها و متخصصان مرتبط با آن به‌درستی سازمان‌دهی شوند، گردش مالی قابل توجهی می‌تواند در حوزه خدمات اسب، آموزش، مسابقه، نمایش، دامپزشکی، تجهیزات و گردشگری ایجاد شود. صنعت اسب در قاسم‌آباد باید از حالت فعالیت پراکنده به یک اکوسیستم محلی تبدیل شود.

چهارم، بوم‌گردی‌ها و گردشگری است. دو بوم‌گردی فعال، نقطه شروع خوبی هستند. اما برای ایجاد اقتصاد گردشگری، فقط اقامتگاه کافی نیست؛ باید بسته تجربه طراحی شود. گردشگر باید بداند چرا باید به قاسم‌آباد بیاید، چه ببیند، چه بخرد، کجا اقامت کند، چه غذایی بخورد، چه تجربه‌ای کسب کند و چه خاطره‌ای با خود ببرد.

۳. تحلیل SWOT روستای قاسم‌آباد

تحلیل SWOT نشان می‌دهد قاسم‌آباد در مسیر توسعه با چه قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدهایی روبه‌روست. این تحلیل باید ساده، کاربردی و متناسب با واقعیت روستا باشد.

۳-۱. نقاط قوت

نخستین نقطه قوت قاسم‌آباد، موقعیت مکانی مناسب آن در نزدیکی رفسنجان است. فاصله حدود ۵ کیلومتری تا شهر، امکان جذب گردشگر، دسترسی به بازار، استفاده از خدمات شهری و ارتباط سریع با نهادهای شهرستان را فراهم می‌کند.

دومین نقطه قوت، مجموعه تاریخی حاج‌آقا علی است. این مجموعه به دلیل تنوع عناصر تاریخی مانند مسجد، بازار، آب‌انبار، حمام و کاروانسرا، ظرفیت تبدیل شدن به محور گردشگری تاریخی قاسم‌آباد را دارد.

سومین نقطه قوت، آیین مذهبی بزرگ و اصیل روستاست. مراسم عاشورا، تعزیه تاریخی و امامزاده ابراهیم، هویت فرهنگی قاسم‌آباد را تقویت کرده و امکان جذب زائر و گردشگر مذهبی را فراهم می‌کنند.

چهارمین نقطه قوت، صنعت اسب است. وجود تعداد قابل توجه اسب، نژاد برتر، متخصصان، خدمات دامپزشکی و رویدادهای مرتبط با شو سواره، مزیتی خاص برای قاسم‌آباد ایجاد کرده است.

پنجمین نقطه قوت، اقتصاد پسته و فراآوری آن است. زمین‌های زیر کشت پسته، ترمینال‌های ضبط و فراآوری، و کارخانه تولید دستگاه‌های فراآوری پسته، پایه‌های ارزشمند اقتصاد محلی‌اند.

ششمین نقطه قوت، سرمایه انسانی و اجتماعی روستاست؛ از خیرین و روحانیون گرفته تا فعالان اقتصادی، کارآفرینان، ورزشکاران و بانوان فعال.

هفتمین نقطه قوت، مرکز دهستان بودن، ظرفیت اقامتی، صنعت اسب حرفه‌ای، بازارچه صنایع دستی و دسترسی به گردشگری طبیعی دره‌در نیز از نقاط قوت روستاست.

۳-۲. نقاط ضعف

نخستین ضعف قاسم آباد، پیوند ضعیف میان ظرفیت‌هاست. مجموعه تاریخی، مراسم مذهبی، صنعت اسب، پسته، بوم‌گردی و فعالیت‌های فرهنگی هر یک ظرفیت دارند، اما هنوز به یک برنامه واحد و بسته گردشگری منسجم تبدیل نشده‌اند.

دومین ضعف، مشکلات نهادی در بهره‌برداری از میراث تاریخی است. مسائل مرتبط با اوقاف، میراث فرهنگی و بازسازی بازار می‌تواند مانع فعال شدن کامل مجموعه حاج آقا علی شود.

سومین ضعف، بهره‌برداری اقتصادی محدود از برخی دارایی‌هاست. برای مثال، مراسم بزرگ عاشورا و صنعت اسب هر دو ظرفیت جذب جمعیت دارند، اما اگر خدمات، بازارچه، تبلیغات، مسیر گردشگر و ساختار درآمدی نداشته باشند، اثر اقتصادی آن‌ها محدود می‌ماند.

چهارمین ضعف، کمبود داده و سازمان‌دهی در حوزه صنعت اسب است. در اطلاعات روستا اشاره شده که اطلاعات لازم تجمیع نشده‌اند. بدون بانک اطلاعاتی، برنامه‌ریزی برای مجتمع سوارکاری، خدمات تخصصی، رویدادها و سرمایه‌گذاری دشوار خواهد بود.

پنجمین ضعف، ضعف در معرفی حرفه‌ای قاسم آباد است. بسیاری از ظرفیت‌های روستا اگر به درستی روایت و تبلیغ نشوند، در سطح محلی باقی می‌مانند.

۳-۳. فرصت‌ها

مهم‌ترین فرصت قاسم آباد، توسعه گردشگری تاریخی و مذهبی است. مجموعه حاج آقا علی، امامزاده، تعزیه و مراسم عاشورا می‌توانند در کنار هم یک مسیر گردشگری فرهنگی و آیینی ایجاد کنند.

فرصت دوم، گردشگری رویدادمحور مبتنی بر اسب است. رویداد شو سواره، آموزش سوارکاری، نمایش اسب‌های اصیل و خدمات مرتبط با صنعت اسب می‌تواند مخاطبان خاص جذب کند.

فرصت سوم، پیوند گردشگری با محصولات محلی مانند پسته، دمنوش و عرقیات گیاهی است. گردشگر اگر محصول محلی باکیفیت و بسته‌بندی مناسب ببیند، خرید خواهد کرد و این خرید به درآمد مستقیم مردم تبدیل می‌شود.

فرصت چهارم، استفاده از خیرین و فعالان محلی در سازمان‌دهی توسعه است. قاسم آباد افراد اثرگذار دارد و اگر این افراد در قالب کانون پیشرفت هماهنگ شوند، اجرای طرح‌ها آسان‌تر خواهد شد.

فرصت پنجم، نزدیکی به رفسنجان و امکان جذب مخاطب شهری است. خانواده‌های شهری، دانش‌آموزان، گردشگران کوتاه‌مدت، علاقه‌مندان تاریخ، زائران و علاقه‌مندان اسب می‌توانند مخاطبان قاسم‌آباد باشند.

۳-۴. تهدیدها

نخستین تهدید، تضعیف جاذبه‌های محلی در نبود معرفی حرفه‌ای است. اگر قاسم‌آباد خود را معرفی نکند، ظرفیت‌های آن در سایه سایر جاذبه‌های منطقه باقی می‌ماند.

دومین تهدید، فرسودگی یا رکود برخی ظرفیت‌های میراثی است. بناهای تاریخی اگر مرمت، نگهداری و بهره‌برداری نشوند، به مرور آسیب می‌بینند و از فرصت به هزینه تبدیل می‌شوند.

سومین تهدید، باقی ماندن مزیت‌ها در حد ظرفیت‌های منفصل است. اگر پسته، اسب، آیین، بوم‌گردی و تاریخ به هم متصل نشوند، هیچ‌کدام به تنهایی نمی‌توانند تحول بزرگ ایجاد کنند.

چهارمین تهدید، چالش‌های ناشی از حضور اتباع و مسائل حاشیه‌نشینی است. در اطلاعات روستا به حضور حدود ۹۰۰ نفر اتباع اشاره شده که بخشی از خدمات صنعت اسب و کشاورزی را انجام می‌دهند. این حضور اگر مدیریت نشود، ممکن است در حوزه امنیت، خدمات، گردشگری و انسجام اجتماعی چالش ایجاد کند.

پنجمین تهدید، رقابت سایر نقاط گردشگری و اقتصادی منطقه است. اگر قاسم‌آباد بسته گردشگری مشخص و برند محلی نداشته باشد، گردشگران و سرمایه‌ها ممکن است به مقصدهای شناخته‌شده‌تر بروند.

ششمین تهدید، آرامستان موقوفه و گلزار شهدا در آینده با چالش پارکینگ، ترافیک و کمبود فضای دفن مواجه خواهد شد.

۴. پیشران تحول و پیشرفت روستا: گردشگری یکپارچه قاسم‌آباد

۴-۱. تعریف پیشران

پیشران پیشنهادی برای تحول قاسم‌آباد، گردشگری یکپارچه قاسم‌آباد است. منظور از گردشگری یکپارچه آن است که روستا فقط با یک جاذبه معرفی نشود، بلکه مجموعه‌ای از تجربه‌ها در کنار هم قرار گیرند: بازدید از مجموعه تاریخی حاج‌آقا علی، حضور در آیین مذهبی، شناخت تعزیه و امامزاده، تجربه صنعت اسب، خرید پسته و محصولات محلی، اقامت در بوم‌گردی، آشنایی با فناوری فرآوری پسته، و استفاده از فضای فرهنگی و اجتماعی روستا.

گردشگری یکپارچه به معنی تجاری‌سازی بی‌ضابطه روستا نیست. برعکس، هدف آن حفظ اصالت و تبدیل آن به فرصت توسعه است. قاسم‌آباد نباید هویت خود را برای گردشگر تغییر دهد؛ بلکه باید هویت واقعی خود را بهتر معرفی، بهتر مدیریت و بهتر به اقتصاد محلی متصل کند.

۴-۲. چرا گردشگری یکپارچه؟

انتخاب گردشگری یکپارچه برای قاسم‌آباد به چند دلیل منطقی است. نخست اینکه روستا دارایی‌های متنوع و مکمل دارد. اگر فقط پسته محور توسعه قرار گیرد، ظرفیت‌های تاریخی و فرهنگی نادیده گرفته می‌شود. اگر فقط مجموعه تاریخی محور باشد، صنعت اسب و پسته کنار می‌ماند. اگر فقط مراسم عاشورا محور باشد، توسعه محدود به یک بازه زمانی خاص می‌شود. اما گردشگری یکپارچه می‌تواند همه این دارایی‌ها را در یک مدل واحد قرار دهد.

دوم اینکه قاسم‌آباد به رفسنجان نزدیک است. این نزدیکی برای گردشگری کوتاه‌مدت بسیار مناسب است. گردشگر می‌تواند در یک نیم‌روز یا یک روز از شهر به قاسم‌آباد بیاید، از مجموعه تاریخی بازدید کند، در بوم‌گردی غذا یا چای بخورد، محصولات محلی بخرد و به شهر بازگردد.

سوم اینکه گردشگری یکپارچه امکان مشارکت گروه‌های مختلف مردم را فراهم می‌کند. کشاورزان، فعالان اسب، بانوان، جوانان، بوم‌گردی‌ها، مغازه‌داران، روحانیون، هنرمندان، ورزشکاران و خیرین هرکدام می‌توانند بخشی از زنجیره گردشگری باشند.

چهارم اینکه گردشگری یکپارچه به فروش محصولات محلی کمک می‌کند. پسته، دمنوش، عرقیات، صنایع دستی، سوغات مذهبی، محصولات بانوان و خدمات اسب‌سواری می‌توانند از جریان گردشگر درآمد کسب کنند.

۵. بسته اقدامات پیشنهادی برای تحقق گردشگری یکپارچه قاسم‌آباد

۵-۱. سامان‌دهی نهادی مجموعه تاریخی حاج‌آقا علی

نخستین اقدام بنیادین، سامان‌دهی نهادی مجموعه تاریخی حاج‌آقا علی است. این مجموعه قلب گردشگری تاریخی قاسم‌آباد است و تا زمانی که مسائل مالکیت، مدیریت، مرمت، بهره‌برداری، مسیر بازدید و هماهنگی میان دستگاه‌ها روشن نشود، نمی‌تواند نقش کامل خود را ایفا کند.

پیشنهاد می‌شود کارگروهی با حضور دهیاری، شورای اسلامی، میراث فرهنگی، اوقاف، نماینده شهرستان، معتمدان روستا، فعالان گردشگری و بوم‌گردی‌ها تشکیل شود. این کارگروه باید چند

موضوع را پیگیری کند: وضعیت مرمت بازار، نحوه بهره‌برداری از بناها، مسیر بازدید گردشگران، تابلوهای معرفی، امنیت، نظافت، خدمات، امکان فروش محصولات محلی و نحوه تقسیم منافع.

در این بخش، نقش نماینده مردم شهرستان نیز می‌تواند مهم باشد؛ زیرا برخی مسائل نهادی فقط در سطح محلی حل نمی‌شوند و نیازمند پیگیری شهرستانی و استانی هستند.

۵-۲. طراحی بسته گردشگری قاسم‌آباد

قاسم‌آباد باید یک بسته گردشگری مشخص داشته باشد. یعنی گردشگر بداند وقتی به روستا می‌آید، چه برنامه‌ای پیش روی اوست. بسته پیشنهادی می‌تواند شامل این موارد باشد:

بازدید از مجموعه تاریخی حاج‌آقا علی، بازدید از امامزاده، روایت تعزیه و آیین عاشورا، توقف در بوم‌گردی، پذیرایی با چای یا دمنوش محلی، معرفی پسته قاسم‌آباد، بازدید از ترمینال یا کارخانه فرآوری پسته در صورت امکان، تجربه کوتاه اسب‌سواری یا بازدید از باشگاه اسب، و خرید محصولات محلی.

این بسته می‌تواند در سه سطح طراحی شود: بسته نیم‌روزه برای شهروندان رفسنجان، بسته یک‌روزه برای گردشگران شهرستانی و بسته مناسبتی برای مراسم عاشورا یا رویداد شو سواره. طراحی بسته باعث می‌شود گردشگری از حالت تصادفی به یک تجربه مدیریت‌شده تبدیل شود.

۵-۳. معرفی حرفه‌ای آیین‌های مذهبی

مراسم عاشورا و تعزیه تاریخی قاسم‌آباد باید به شکلی حرفه‌ای مستندسازی و معرفی شود. منظور از معرفی حرفه‌ای، تبلیغ سطحی یا تجاری‌سازی آیین نیست؛ بلکه ثبت تاریخچه، روایت اصالت، معرفی چهره‌های اثرگذار، تولید عکس و فیلم باکیفیت، طراحی بروشور فرهنگی، ایجاد صفحه رسمی و اطلاع‌رسانی دقیق است.

برای مراسمی که می‌تواند ده‌ها هزار مهمان جذب کند، مدیریت خدمات نیز ضروری است. مسیرهای ورود و خروج، پارکینگ، سرویس بهداشتی، آب آشامیدنی، خدمات درمانی، امنیت، راهنمای داوطلب، محل عرضه محصولات محلی و نظم هیئت‌ها باید برنامه‌ریزی شود. اگر این مراسم به‌خوبی مدیریت شود، هم شأن آیین حفظ می‌شود و هم تجربه مهمانان بهتر خواهد شد.

۵-۴. توسعه رویدادهای مرتبط با صنعت اسب

صنعت اسب یکی از مزیت‌های خاص قاسم‌آباد است. برای استفاده از این ظرفیت، ابتدا باید بانک اطلاعاتی اسب‌ها، باشگاه‌ها، متخصصان، دامپزشکان، تولیدکنندگان لوازم و فعالان این حوزه تهیه شود. بدون داده، برنامه‌ریزی ممکن نیست.

سپس باید رویداد شو سواره به صورت منظم تر و حرفه‌ای تر طراحی شود. این رویداد می‌تواند با نمایش نژادهای برتر، مسابقه، آموزش، بازار لوازم اسب، معرفی خدمات دامپزشکی، عکاسی، حضور خانواده‌ها و فروش محصولات محلی همراه شود. در کنار آن، ایجاد مجتمع سواری جامع می‌تواند هدف میان‌مدت قاسم‌آباد باشد.

گردشگری اسب برای قاسم‌آباد یک فرصت خاص است؛ زیرا بسیاری از روستاها مجموعه تاریخی یا محصول کشاورزی دارند، اما صنعت اسب در این سطح کمتر دیده می‌شود. این مزیت باید به برند روستا اضافه شود.

تصویر ۵: نمایی از اسب قاسم‌آباد

۵-۵. پیوند فروش محصولات محلی با جریان گردشگر

گردشگر وقتی به روستا می‌آید، باید امکان خرید محصول محلی داشته باشد. قاسم‌آباد می‌تواند بازارچه‌ای کوچک اما منظم برای پسته، دمنوش، عرقیات گیاهی، محصولات بانوان، صنایع دستی و سوغات مذهبی ایجاد کند. این بازارچه می‌تواند در نزدیکی مجموعه تاریخی یا در مسیر گردشگری قرار گیرد.

محصولات باید بسته‌بندی مناسب، نام قاسم‌آباد، قیمت مشخص و کیفیت قابل قبول داشته باشند. فروش محصول محلی یکی از سریع‌ترین راه‌های تبدیل گردشگری به درآمد مستقیم مردم است. اگر گردشگر فقط بازدید کند و چیزی نخرد، اثر اقتصادی گردشگری محدود می‌ماند.

۵-۶. فعال کردن کانون پیشرفت برای هماهنگی بازیگران

کانون پیشرفت قاسم‌آباد باید نقش هماهنگ‌کننده سند را بر عهده بگیرد. این کانون می‌تواند کمیته‌های تخصصی تشکیل دهد: کمیته گردشگری تاریخی، کمیته آیین و مراسم، کمیته صنعت اسب، کمیته پسته و محصولات محلی، کمیته بانوان، کمیته ورزش و جوانان، و کمیته زیرساخت و خدمات.

هر کمیته باید مسئول مشخص، هدف مشخص و برنامه کوتاه‌مدت داشته باشد. بدون تقسیم کار، سند روی کاغذ باقی می‌ماند. کانون پیشرفت باید هر سه ماه یک‌بار جلسه ارزیابی برگزار کند و اقدامات انجام‌شده، موانع و نیازها را بررسی کند.

۵-۷. مدیریت حضور اتباع و کاهش چالش‌های حاشیه‌نشینی

حضور حدود ۹۰۰ نفر اتباع در قاسم‌آباد واقعیتی است که باید مدیریت شود. بخشی از این افراد در خدمات کشاورزی و صنعت اسب نقش دارند، اما نزدیکی به شهر و گردشگری فعال می‌تواند حساسیت‌هایی ایجاد کند. راهکار اصلی، نگاه صرفاً امنیتی نیست؛ بلکه باید ترکیبی از سامان‌دهی، ثبت اطلاعات، مدیریت سکونت، رعایت ضوابط کاری، خدمات پایه و جلوگیری از شکل‌گیری حاشیه‌نشینی بی‌نظم باشد.

در مسیر گردشگری یکپارچه، نظم اجتماعی و احساس امنیت برای گردشگر و مردم محلی اهمیت دارد. بنابراین لازم است دهیاری، شورا، دستگاه‌های مرتبط و معتمدان محلی موضوع اتباع را به شکل دقیق، انسانی و قانونی مدیریت کنند.

۶. برنامه اجرایی پیشنهادی

۶-۱. اقدامات کوتاه مدت؛ سال اول

در سال اول، تمرکز باید بر سازمان دهی و شروع اقدامات کم هزینه اما اثرگذار باشد. مهم ترین اقدامات کوتاه مدت عبارتند از:

تشکیل کارگروه گردشگری یکپارچه قاسم آباد، تهیه نقشه دارایی های گردشگری، شناسایی مسیر پیشنهادی بازدید، گفت و گو با میراث فرهنگی و اوقاف درباره مجموعه حاج آقا علی، مستندسازی مراسم عاشورا و تعزیه، تهیه بانک اطلاعاتی صنعت اسب، طراحی بسته گردشگری نیمروزه، فعال سازی بوم گردی ها در بسته گردشگری، شناسایی محصولات قابل عرضه در بازارچه، و تشکیل کمیته بانوان برای محصولات محلی.

در همین سال باید چند اقدام قابل مشاهده انجام شود؛ مانند نصب تابلوهای معرفی اولیه، طراحی بروشور ساده، ایجاد صفحه رسمی معرفی قاسم آباد، سامان دهی حداقلی محل فروش محصولات و برنامه ریزی بهتر برای مراسم عاشورا یا رویداد اسب.

۶-۲. اقدامات میان مدت؛ سال دوم و سوم

در مرحله میان مدت، باید پروژه ها شکل اجرایی جدی تری بگیرند. مرمت و بهره برداری بهتر از بخش هایی از مجموعه تاریخی، راه اندازی بازارچه محصولات محلی، برگزاری منظم رویداد شو سواره، توسعه خدمات بوم گردی، طراحی بسته گردشگری مدرسه ای و خانوادگی، تقویت بسته بندی پسته و دمنوش، و ایجاد مسیر رسمی بازدید از قاسم آباد در این دوره دنبال شود.

همچنین باید همکاری با رفسنجان و استان تقویت شود. قاسم آباد به دلیل نزدیکی به رفسنجان می تواند در تقویم گردشگری شهرستان قرار گیرد. مدارس، دانشگاه ها، تورهای محلی، خانواده ها و گردشگران مناسبتی می توانند مخاطبان اصلی باشند.

۶-۳. اقدامات بلند مدت؛ سال چهارم و پنجم

در بلند مدت، قاسم آباد باید به عنوان مقصد گردشگری یکپارچه منطقه شناخته شود. در این افق، مجموعه تاریخی حاج آقا علی باید محور گردشگری تاریخی باشد، مراسم عاشورا به شکل منظم و مستند معرفی شود، رویداد اسب جایگاه منطقه ای پیدا کند، بازارچه محصولات محلی فعال باشد، بوم گردی ها توسعه یابند و پسته قاسم آباد با بسته بندی و برند محلی عرضه شود.

در این مرحله می توان به ایجاد مجتمع جامع سوارکاری، مرکز روایت تاریخ و آیین قاسم آباد، خانه خلاق محصولات محلی، مسیر گردشگری پسته و اسب، و تقویم سالانه رویدادهای روستا فکر کرد.

۷. کانون تحول و پیشرفت روستای قاسم آباد

کانون پیشرفت قاسم آباد باید از یک فهرست افراد اثرگذار به یک ساختار اجرایی تبدیل شود. افراد معرفی شده در اطلاعات روستا، ظرفیت های متنوعی دارند: مدیریت محلی، امور مذهبی، گردشگری، صنعت اسب، اختراع و فناوری، بانوان، فرهنگ، ورزش، بوم گردی، حقوق، اقتصاد و آموزش.

پیشنهاد می شود این کانون در قالب چند کمیته فعالیت کند:

کمیته گردشگری و میراث، کمیته آیین و فرهنگ، کمیته صنعت اسب، کمیته پسته و محصولات محلی، کمیته بانوان و کسب و کارهای خرد، کمیته ورزش و جوانان، کمیته حقوقی و نهادی، و کمیته ارتباطات و رسانه.

افراد زیر به عنوان کانون پیشرفت قاسم آباد معرفی شده اند:

ردیف	نام و نام خانوادگی	حوزه فعالیت
۱	جواد پورجهانی	رئیس شورای اسلامی قاسم آباد
۲	ابوالفضل شعبانی نیا	دهیار
۳	علی رجبیان	محضر دار
۴	علی خواجویی	فرهنگی بازنشسته، مسئول خادم یاران رضوی
۵	حاج حسن پورجهانی	خیر روستا، شرکت کشاورزی
۶	محمد سلمانی	کارمند بازنشسته فرمانداری، فعال مراسمات مذهبی
۷	محمد رزاقی	متخصص گردشگری
۸	محمد جواد رضایی	مخترع
۹	یکتا مرتضوی	فعال بانوان
۱۰	سعید سلطانی	روحانی روستا
۱۱	سجاد رضانی	مدیر گروه سرود نوجوانان محبین اهل بیت
۱۲	محمد جمالی	فعال صنعت اسب
۱۳	حمید پورجهانی	سر هیئت روستا، فرهنگی بازنشسته
۱۴	مهدی سماواتی	فعال بوم گردی خانه خشت
۱۵	حسین رجبیان	فعال اقتصادی، عرقیات گیاهی
۱۶	محمد علی پوریادگار	کارمند صنعت مس
۱۷	آرزو میرزایی	خیاط و نقاش هنرمند
۱۸	عبدالرضا جندقی	وکیل
۱۹	علی اکبر غلامی	فرهنگی بازنشسته

جمع‌بندی

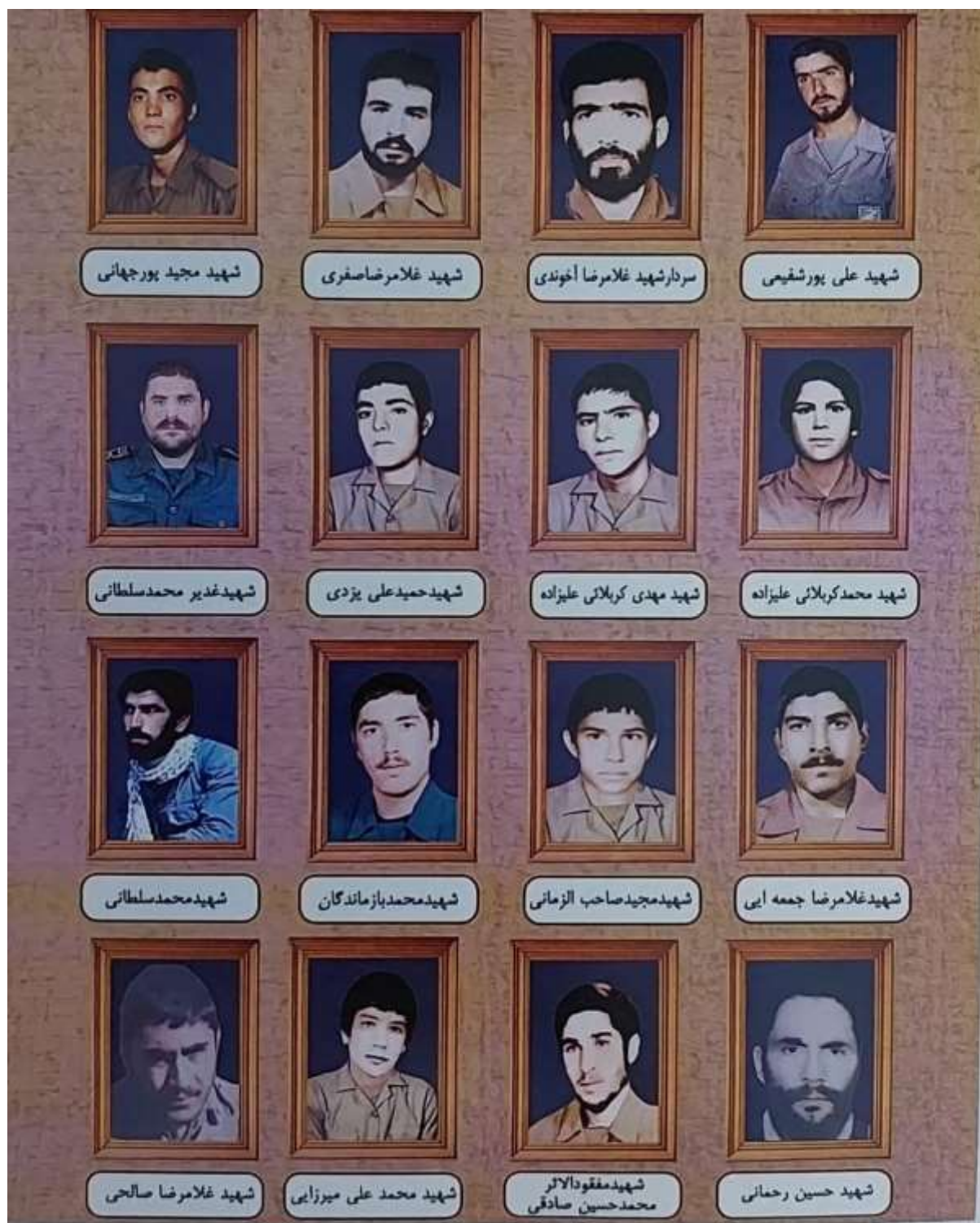
قاسم‌آباد روستایی است با دارایی‌های زیاد، اما نیازمند پیوند میان دارایی‌ها. این روستا مجموعه تاریخی دارد، اما باید آن را به تجربه گردشگری تبدیل کند. آیین مذهبی بزرگ دارد، اما باید میزبانی، مستندسازی و معرفی آن را تقویت کند. پسته دارد، اما باید زنجیره ارزش و فروش محلی را فعال کند. صنعت اسب دارد، اما باید آن را سازمان‌دهی و رویدادمحور کند. بوم‌گردی دارد، اما باید آن را در بسته گردشگری قرار دهد. سرمایه انسانی و اجتماعی دارد، اما باید آن را در قالب کانون پیشرفت و کمیته‌های تخصصی به حرکت درآورد.

پیشران پیشنهادی این سند، گردشگری یکپارچه قاسم‌آباد است؛ الگویی که در آن تاریخ، آیین، اسب، پسته، بوم‌گردی، محصولات محلی، ورزش، بانوان و خیرین در کنار هم قرار می‌گیرند. این الگو می‌تواند قاسم‌آباد را از یک روستای دارای ظرفیت‌های پراکنده، به یک مقصد شناخته‌شده در نزدیکی رفسنجان تبدیل کند.

تحول قاسم‌آباد با پروژه‌های بسیار بزرگ آغاز نمی‌شود؛ با سازمان‌دهی داشته‌های موجود آغاز می‌شود. نخست باید روایت روستا ساخته شود، مسیر گردشگر مشخص شود، مجموعه تاریخی سامان یابد، مراسم مذهبی حرفه‌ای‌تر مدیریت شود، صنعت اسب بانک اطلاعاتی و رویداد منظم پیدا کند، محصولات محلی بسته‌بندی و عرضه شوند، و کانون پیشرفت نقش واقعی در هماهنگی پیدا کند.

اگر این مسیر با عقلانیت، مشارکت مردم و پیگیری نهادی دنبال شود، قاسم‌آباد می‌تواند به الگویی از توسعه روستایی تبدیل شود که در آن اصالت محلی و نوآوری اقتصادی کنار هم قرار می‌گیرند؛ روستایی که گذشته خود را حفظ می‌کند، اما آینده خود را نیز می‌سازد.

تصویر : گلچینی از شهدای قاسم آباد